

Jarosław Cymerski

WYBRANE ROZWIĄZANIA
PRAWNOMIĘDZYNARODOWE
W OBSZARZE PRZECIWDZIAŁANIA
I ZWALCZANIA TERRORYZMU

Abstrakt:

Gwałtowny rozwój światowego terroryzmu w ostatnich latach spowodował konieczność wypracowania i stosowania skutecznych metod jego zwalczania na wielu płaszczyznach. Ponadto prowadzenie działań prewencyjnych przeciwko terrorystom nie pozwala oczekiwać na kolejny atak z ich strony. Nakłada natomiast na odpowiedzialnych za prawidłowe funkcjonowanie systemu bezpieczeństwa obowiązek umiejętnego wyciągania wniosków ze zdobytych doświadczeń, a w konsekwencji stymuluje przyjmowanie skutecznych rozwiązań umożliwiających przeciwdziałanie temu groźnemu zjawisku.

Terroryzm stanowi niewątpliwie jedno z najważniejszych wyzwań w dziedzinie bezpieczeństwa większości państw. Uznawany za zjawisko o charakterze globalnym, którego zwalczaniem zainteresowana jest cała społeczność międzynarodowa.

Dlatego też w ciągu ostatnich kilkudziesięciu lat powiększyła ona swój dorobek w zakresie metod zwalczania tego zjawiska również poprzez zastosowanie rozwiązań prawnomiędzynarodowych w zakresie przeciwdziałania i zwalczania terroryzmu.

Słowa kluczowe: terroryzm, system bezpieczeństwa, przeciwdziałanie, zwalczanie terroryzmu

Abstract:

The rapid growth of international terrorism in recent years has caused the need to develop and use effective methods to combat it on many levels. In addition, preventative measures against terrorists can not wait for the next attack on their part. But puts the responsibility for the proper functioning of the safety system

required skillful drawing conclusions from experience, and consequently stimulate the adoption of effective solutions to fight against this menacing phenomenon. Terrorism is undoubtedly one of the most important security challenges most of countries.

Key words: terrorism, a security system, counteraction, the fight against terrorism

Gwałtowny rozwój terroryzmu w ostatnich latach spowodował konieczność wypracowania i stosowania skutecznych metod jego zwalczania na wielu płaszczyznach i przy pomocy wielu sposobów. Powstał także problem określenia możliwości użycia sił zbrojnych do zwalczania terroryzmu, w tym także na etapie działań prewencyjnych – wyprzedzających zamiary terrorystów.

Prowadzenie działań prewencyjnych przeciwko terrorystom nie wymaga oczekiwania na atak z ich strony, wystarczy natomiast stwierdzenie bliskiej groźby samego ataku terrorystycznego, w tym wroga postawa terrorystów i samo istnienie ich potencjału szkodzenia¹. W odniesieniu do państw wspierających terroryzm za uzasadnienie skierowanych przeciwko nim antyterrorystycznych działań prewencyjnych wystarcza popełnienie przez te państwa aktów ludobójstwa lub zbrodni przeciwko ludzkości bądź nie przeciwdziałanie takim czynom popełnianym na terytorium tych państw². Uzasadnieniem takich działań może być również fakt obecności na terytorium takiego kraju bojówek i baz terrorystów, atakujących pod osłoną granicy terytorium obcego państwa.

Idea bezpieczeństwa międzynarodowego wyrażona właściwie każdemu narodowi i państwu, pragnienie bycia zabezpieczonym w razie agresji, opiera się na posiadanej przez państwo pewności,

¹ K. Indecki, *Stan badań nad terroryzmem po roku 2001*, [w:] *Przestępczość Terrorystyczna Ujęcie praktyczno-dogmatyczne*, red. K. Indecki, Poznań–Białystok–Łódź 2006, s. 21.

² *Ibidem*.

że nie będzie zaatakowane, lub w przypadku ataku otrzyma natychmiastową i skuteczną pomoc ze strony innych państw³.

Analizując istotę przedstawionej powyżej definicji nasuwa się wniosek, że jest ona rozwiniętą interpretacją idei bezpieczeństwa narodowego w tradycyjnym rozumieniu⁴. Jej treść w wyrazisty sposób prezentuje w końcowej części bardzo typowy element, jaki stanowią sojusze polityczne i militarne. Gwarantują one że dane państwo nie stanie się obiektem zbrojnej agresji ze strony innych państw, a w przypadku zaistnienia takiej sytuacji może liczyć na realne wsparcie militarne i wszelką inną pomoc ze strony pozostałych członków sojuszu.

Po przemianach spowodowanych rozpadem zimnowojennego porządku, który zaowocował nowym politycznym paradygmatem i dążeniem państw do ustabilizowania stosunków na gruncie współpracy i wzajemnego poszanowania, uniformizacja świata, kiedyś przepoławionego barierą ideologiczną, okazała się mitem⁵. Upadek żelaznej kurtyny spowodował ocieplenie dotychczasowych – pięćdziesięcioletnich – stosunków międzynarodowych. Spowodowało to wzrost potrzeb, które – przybierając wymiar praktyczny – objawiły się w postaci wielopłaszczyznowych interesów dostrzeganych i generowanych przez poszczególne państwa i narody⁶. Zmniejszenie groźby wywołania konfliktu zbrojnego na skalę światową potęgowało te potrzeby, nadając bezpieczeństwu charakter długofalowego procesu, którego wszystkie składowe podlegają nieustannym przemianom uwarunkowanym dynamicznymi zmianami wewnętrznymi i zewnętrznymi struktury otoczenia poszczególnych państw. W związku z powyższymi zmianami doszło również do redefinicji zagrożeń wynikających z przesunięcia środka ciężkości w samym sposobie

³ R. Zięba, *Kategoria bezpieczeństwa w nauce o stosunkach międzynarodowych*, [w:] *Bezpieczeństwo narodowe i międzynarodowe u schyłku XXI wieku*, red. D.B. Bobrów, H. Halizak, R. Zięba, Warszawa 1997, s. 8.

⁴ A. Dawidczyk, *Nowe wyzwania, zagrożenia i szanse dla bezpieczeństwa Polski u progu XXI wieku*, Warszawa 2001, s. 13.

⁵ Por. J. Stefanowicz, *Ład międzynarodowy. Doświadczenie i przyszłość*, Warszawa 1996, s. 187.

⁶ Por. A. Dawidczyk, *Nowe wyzwania, zagrożenia i szanse dla bezpieczeństwa Polski u progu XXI wieku*, Warszawa 2001, s. 15.

postrzegania zagrożeń z militarnych na pozamilitarne, umieszczając w sferze przedmiotowej ochrony wartości związane zarówno z jakością i sposobem życia obywateli, dobrobytem państwa, jak również funkcjonowaniem państwa na odpowiednim poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego⁷. Dlatego też obrona przed terroryzmem stanowi niewątpliwie jedno z najważniejszych wyzwań w dziedzinie bezpieczeństwa większości państw.

Terroryzm należy uznać za zjawisko o charakterze globalnym, którego zwalczaniem zainteresowana jest cała społeczność międzynarodowa. W ciągu ostatnich kilkudziesięciu lat powiększyła ona swój dorobek o szereg aktów prawa międzynarodowego, wymierzonego przeciwko temu zjawisku⁸. Wyodrębniamy spośród nich akty uniwersalne, które zawierają wiele norm odnoszących się do całości społeczeństwa światowego oraz akty regionalne, funkcjonujące w ramach wspólnoty regionalnej.

Do międzynarodowych aktów uniwersalnych dotyczących przeciwdziałania i zwalczania terroryzmu możemy zaliczyć wielostronną umowę międzynarodową przyjętą na forum Ligi Narodów 16 listopada 1937 r., noszącą nazwę *Konwencji w sprawie zapobiegania i karania terroryzmu*⁹. Konwencja napisana została w oparciu o szeroką definicję aktu terrorystycznego, charakteryzującą go jako działanie przestępcze skierowane przeciwko państwu innemu niż to, na którego terytorium zostały popełnione przestępstwa skierowane przeciwko osobom, grupom, zmierzające do zastraszania społeczeństwa¹⁰. Jako przestępstwa wyczerpujące znamiona ataku terrorystycznego zakwalifikowano: zabójstwo, ciężkie uszkodzenie ciała lub pozbawienie wolności osób pełniących funkcje

⁷ Por. A. D. Rotfeld, *Europejski system bezpieczeństwa in statu nascendi*, Warszawa 1990, s. 18.

⁸ J. Barcik, *Akt terrorystyczny i jego sprawca w świetle prawa międzynarodowego i wewnętrznego*, Warszawa 2004, s. 22.

⁹ Bezpośrednią przyczyną przyjęcia konwencji było międzynarodowe poruszenie wywołane zamordowaniem przez nacjonalistów chorwackich w Marsylii w 1934 r., króla Jugosławii Aleksandra I oraz ministra spraw zagranicznych Francji J.L. Barthou, J. Barcik, *Akt terrorystyczny...*, s.22.

¹⁰ P. Durys, F. Jasiński, *Walka z terroryzmem międzynarodowym. Wybór dokumentów*, Bielsko-Biała 2001, s. 8.

publiczne, zniszczenia lub uszkodzenie własności publicznej innego państwa, każde akty zmierzające do zagrożenia życia członków społeczeństwa, jak również wytwarzanie, posiadanie, dostarczanie broni, amunicji materiałów wybuchowych oraz substancji szkodliwych w celu popełnienia przestępstwa¹¹. Wydarzenia związane z wybuchem II wojny światowej spowodowały, że przedstawiona powyżej konwencja nie weszła w życie.

Uregulowania prawnomiędzynarodowe w zakresie zagrożeń transportu lotniczego i morskiego

Gwałtowny rozwój prawa międzynarodowego dotyczącego przeciwdziałania i zwalczania terroryzmu nastąpił w okresie powojennym, zwłaszcza po 1968 r., który to rok B. Hoffman określa jako cezurę wyznaczającą początek nowoczesnego międzynarodowego terroryzmu. W tymże roku – 22 lipca – terroryści z Ludowego Frontu Wyzwolenia Palestyny porwali samolot izraelskich linii EIAl, kreując w ten sposób wydarzenia medialne wielkiej wagi, zwłaszcza że w wydarzeniu byli bezpośrednio zamieszani niewinni cywile¹².

Opracowywane i przyjmowane od tamtej pory traktaty międzynarodowe należy podzielić na kilka grup, uwzględniając ich kryterium przedmiotowe:

- konwencje dotyczące terroryzmu lotniczego (*anti sky jacking law*),
- konwencje dotyczące bezpieczeństwa żeglugi morskiej,
- konwencje o zapobieganiu przestępstwom i karaniu sprawców przestępstw przeciwko osobom korzystającym z ochrony międzynarodowej, w tym przeciwko dyplomatom z 14 grudnia 1973 r.,
- konwencję przeciwko braniu zakładników z 17 grudnia 1979 r.,

¹¹ J. Barcik, *Akt terrorystyczny...*, s. 23.

¹² Zob. B. Hoffman, *Oblicza terroryzmu*, Warszawa 2001, s. 64–65.

- konwencje dotyczące zasad ochrony i obrotu materiałami szczególnie niebezpiecznymi,
- konwencję o zwalczaniu terrorystycznych ataków bombowych z 15 grudnia 1997 r.,
- konwencję o zwalczaniu finansowania terroryzmu z 9 grudnia 1999 r.,
- akty dotyczące stosowania terroryzmu podczas konfliktów zbrojnych.

Terroryzm lotniczy definiuje się jako „całokształt aktów terroru międzynarodowego, skierowanych przeciwko i zagrażających bezpieczeństwu międzynarodowej żeglugi powietrznej”¹³. Pierwszych regulacji w przedmiotowym zakresie dokonano w 1944 r., wraz z przyjęciem konwencji o międzynarodowym lotnictwie cywilnym – tzw. konwencja chicagowska¹⁴. Artykuł 12 zobowiązuje strony podpisujące umowę do ścigania i karania osób, które naruszyły swym działaniem przepisy regulujące bezpieczeństwo lotów żeglugi powietrznej. Przepisy te nie były bezpośrednio wymierzone w sprawców ataków terrorystycznych, ale obejmowały również działania noszące znamiona ataku terrorystycznego.

Do umów konkretnie poświęconych zwalczaniu i przeciwdziałaniu terroryzmowi lotniczemu możemy zaliczyć:

- Konwencję w sprawie przestępstw i niektórych czynów popełnionych na pokładzie statków powietrznych z dnia 14 grudnia 1963 r., zwaną także konwencją tokijską,
- Konwencję o zwalczaniu bezprawnego zawładnięcia statkami powietrznymi z dnia 16 grudnia 1970 r., zwaną konwencją haską,
- Konwencję o zwalczaniu bezprawnych czynów przeciwko bezpieczeństwu lotnictwa cywilnego z dnia 23 września 1971 r., zwaną konwencją montrealską,

¹³ Z. Galicki, *Terroryzm lotniczy w świetle prawa międzynarodowego*, Warszawa 1981, s. 34.

¹⁴ Zob. F. Rafałkowski, *Niektóre aspekty ścigania piractwa powietrznego*, Warszawa 1971, s. 9.

- Protokół o zwalczaniu bezprawnych aktów przemocy w portach lotniczych służących międzynarodowemu lotnictwu cywilnemu z dnia 24 grudnia 1988 r.¹⁵

Problematykę przeciwdziałania terroryzmowi i zwalczania go reguluje również szereg umów międzynarodowych tak jak: traktat z 15 lutego 1973 r. w sprawie zwalczania terroryzmu lotniczego zawarty pomiędzy Stanami Zjednoczonymi a Kubą. Traktat ten zobowiązał obie strony podpisujące umowę do surowego karania sprawców uprowadzeń statków powietrznych lub wydania ich w ręce państwa będącego właścicielem statku powietrznego¹⁶. Prezentowane powyżej umowy międzynarodowe zawierają również zagadnienia określające obowiązki państw będących stronami podpisywanych umów z zakresu jurysdykcji karnej stosowanej wobec sprawców popełnionych przestępstw. I tak art. 1 konwencji tokijskiej ma zastosowanie wobec przestępstw przewidzianych w prawie karnym, jak również w stosunku do czynów, które niezależnie od tego, czy są przestępstwami mogą narażać lub narażają na niebezpieczeństwo statek powietrzny, osoby albo mienie znajdujące się na pokładzie lub czynów, które naruszają porządek i dyscyplinę na pokładzie¹⁷. Artykuł 11 konwencji tokijskiej określa zagadnienie bezprawnego zawładnięcia statkiem powietrznym, gdzie ust. 1 otrzymał brzmienie: „jeżeli osoba znajdująca się na pokładzie bezprawnie zakłóciła przemocą lub groźbą użycia przemocy eksploatację statku powietrznego znajdującego się w locie, zawładnęła takim statkiem lub objęła nad nim kontrolę albo, gdy ma zamiar dokonać takiego czynu, Umawiające się Państwa podejmują wszelkie stosowne środki w celu przywrócenia lub utrzymania kontroli nad statkiem powietrznym przez jego prawowitego dowódcę”¹⁸.

¹⁵ Zob. K. Liedel, *Zwalczanie terroryzmu lotniczego. Aspekty prawnomiędzynarodowe*, Warszawa 2003.

¹⁶ Zob. Z. Galicki, *Konwencja o zwalczaniu bezprawnych czynów przeciw bezpieczeństwu lotnictwa cywilnego*, „Sprawy Międzynarodowe” 1971, nr 12, s. 50–51.

¹⁷ Zob. K. Indecki, *Prawo karne wobec terroryzmu i ataku terrorystycznego*, Łódź 1998, s. 81.

¹⁸ Zob. Z. Galicki, *Bezprawne zawładnięcie statkiem powietrznym*, „Sprawy Międzynarodowe” 1970, nr 7.

Przedstawiony powyżej zapis regulacji prawnej dotyczącej bezprawnego zawładnięcia statkiem powietrznym ma zastosowanie tylko i wyłącznie wtedy, gdy zostaną wyczerpane następujące przesłanki:

- porwanie lub przejęcie kontroli nad statkiem powietrznym było wynikiem bezprawnego użycia lub usiłowania użycia przemocy,
- statek powietrzny musi znajdować się w trakcie lotu, czyli zgodnie z art. 1 ust. 3 konwencji tokijskiej w okresie pomiędzy chwilą użycia siły napędowej w celu wystartowania, aż do chwili zakończenia lądowania¹⁹,
- bezprawny akt musi być popełniony na pokładzie statku powietrznego przez osobę znajdującą się na pokładzie np. pasażera lub członka załogi,
- W przypadku przeprowadzonego zamach na statek powietrzny „z zewnątrz” czyn taki będzie kwalifikowany jako akt piractwa powietrznego²⁰.

Konwencja o zwalczaniu bezprawnego zawładnięcia statkami powietrznymi, zwana konwencją haską, definiuje działania przestępcze osób przebywających na pokładzie statku powietrznego będącego w trakcie lotu jako usiłowanie bezprawnie, przemocą lub groźbą użycia przemocy lub przy użyciu innej formy zastraszania zawładnięcia statkiem powietrznym lub przejęcia nad nim kontroli. Określa również współdziałanie z osobą, która popełniła lub usiłuje popełnić taki czyn. Z prezentowanej definicji można wyodrębnić trzy elementy definiowanego przestępstwa:

- przestępstwo musi być przeprowadzone przy użyciu przemocy fizycznej, psychicznej lub z użyciem innej formy zastraszania,
- przestępstwo to charakteryzuje bezpośredni zamiar sprawcy manifestującego swoim działaniem chęć zawładnięcia statkiem powietrznym, przejęcia nad statkiem

¹⁹ Zob. art. 5, ust. 2 konwencji tokijskiej rozszerzający definicję samolotu w trakcie lotu.

²⁰ Zob. K. Indeck, *Prawo karne...*, s. 83.

- kontroli w celu uzyskania możliwości skierowania go do innego miejsca niż przewidywane w rozkładzie lotów,
- przeprowadzony czyn lub jego usiłowanie musi być popełnione na pokładzie statku powietrznego znajdującego się w trakcie lotu²¹.

Podpisując konwencję każde państwo będące stroną zobowiązało się do uznawania omówionego powyżej przestępstwa jako podlegającego surowej karze. Pomimo że konwencja haska nie obejmuje swoją jurysdykcją czynów mających na celu zakłócenie eksploatacji statku powietrznego, a także czynów popełnionych na pokładach statków powietrznych będących w użyciu przez służby wojskowe, celne lub policyjne, pozostaje głównym narzędziem w zwalczaniu terroryzmu powietrznego²².

W ramach funkcjonowania Międzynarodowej Organizacji Lotnictwa Cywilnego (ICAO, International Civil Aviation Organization) doprowadzono do przyjęcia konwencji stanowiącej niejako trzon międzynarodowej legislacji, służącej przeciwdziałaniu terroryzmowi i zwalczaniu go. Jest to konwencja o zwalczaniu bezprawnych czynów skierowanych przeciwko bezpieczeństwu lotnictwa cywilnego, zwana także konwencją montrealską. Przedmiotowa konwencja wyraźnie klasyfikuje katalog przestępstw objętych zakazem zawartych w art. 1, określając je jako działania bezprawne i umyślne:

- dokonywanie aktu przemocy wobec osoby znajdującej się na pokładzie statku powietrznego będącego w trakcie lotu, jeżeli czyn ten może w jakikolwiek sposób zagrozić bezpieczeństwu tego statku powietrznego,
- niszczenie statku powietrznego będącego w służbie lub spowodowanie jego uszkodzenia, które czyni go

²¹ Zob. J. Rajski, *Konwencja haska o zwalczaniu bezprawnego zawładnięcia statkami powietrznymi*, „PiP” 1971, nr 5, s. 711.

²² B. Nowak, *Problemy bezpieczeństwa w międzynarodowym lotnictwie cywilnym w świetle Konwencji Haskiej z 1970 roku*, „Studia Europejskie”, 2001, nr 3.

- niezdolnym do lotu, lub które może stwarzać zagrożenie jego bezpieczeństwa w locie,
- umieszczenie lub spowodowanie umieszczenia w jakikolwiek sposób na statku powietrznym będącym w służbie urządzeń lub substancji, które mogą ten statek zniszczyć albo spowodować jego uszkodzenie czyniąc go niezdolnym do lotu lub mogące stworzyć zagrożenie jego bezpieczeństwa w locie,
 - niszczenie lub spowodowanie uszkodzenia lotniczych urządzeń nawigacyjnych, spowodowanie zakłócenia ich działania – jeśli czyn taki może zagrozić bezpieczeństwu statku powietrznego będącego w trakcie lotu,
 - przekazanie informacji, o których wiadomo, że są fałszywe i stworzenie w ten sposób zagrożenia dla bezpieczeństwa statku powietrznego będącego w locie²³.

W konwencji montrealskiej zwrócono szczególną uwagę na pojęcie współsprawstwa, ale sprecyzowano miejsca popełnienia przestępstwa – tych elementów, które nie zostały uwzględnione w konwencji tokijskiej i haskiej, gdzie popełnione przestępstwa dotyczyły czynów popełnionych na pokładzie statku powietrznego. W przypadku konwencji montrealskiej nowością jest wprowadzenia pojęcia statku powietrznego „w służbie”, którego mianem określa się statek powietrzny od chwili rozpoczęcia przez personel naziemny przygotowań związanych z przygotowaniem statku powietrznego do lotu, aż do upływu 24 godzin po lądowaniu. Przy czym okres ten nie może być krótszy od tego, w którym samolot jest uważany za statek powietrzny znajdujący się „w locie”. Konwencja montrealaska, podobnie jak dwie poprzednie umowy, nie dotyczy czynów wymierzonych w statki powietrzne będące w użyciu przez służby wojskowe, celne i policyjne. W kontekście innych statków powietrznych z punktu widzenia konwencji nie ma znaczenia, czy statek wykonuje lot międzynarodowy, czy krajowy.

²³ J. Barcik, *Akt terrorystyczny...*, s. 28.

W 1988 r. przyjęto *Protokół o zwalczaniu bezprawnych aktów przemocy w portach lotniczych służących międzynarodowemu lotnictwu cywilnemu*. Protokół ten był swoistym uzupełnieniem katalogu przestępstw zawartych w konwencji montrealskiej o przestępstwa popełnione umyślnie z użyciem urządzeń, substancji, broni, takie jak:

- akty przemocy wobec osób lub osoby znajdującej się w porcie lotniczym służącym międzynarodowemu lotnictwu cywilnemu, powodujące lub mogące spowodować poważne obrażenia lub śmierć,
- niszczenie lub poważne uszkodzenie instalacji znajdujących się na terenie portu lotniczego (służących międzynarodowemu lotnictwu cywilnemu) lub znajdującemu się tam statkowi powietrznego, jak również wywoływanie przerw w pracy portu lotniczego²⁴.

Kolejnymi traktatami międzynarodowymi służącymi działaniom zmierzającym do przeciwdziałania i zwalczania terroryzmu są konwencje dotyczące bezpieczeństwa żeglugi morskiej, do których należy zaliczyć:

- Konwencję w sprawie przeciwdziałania bezprawnym czynom przeciwko bezpieczeństwu żeglugi morskiej z 10 marca 1988 r. – tzw. konwencja rzymska,
- Protokół z 10 marca 1988 r. w sprawie przeciwdziałania bezprawnym czynom przeciwko bezpieczeństwu platform wiertniczych umieszczonych w szelfie kontynentalnym.

Bezpośrednią przyczyną przyjęcia konwencji rzymskiej z 10 marca 1988 r., a więc zajęcia się przez społeczność międzynarodową problematyką przeciwdziałania i zwalczania terroryzmu morskiego, było uprowadzenie przez terrorystów palestyńskich włoskiego statku wycieczkowego „Achille Lauro” w październiku 1986 r. W odpowiedzi na uprowadzenie statku morskiego podjęto w ramach Międzynarodowej Organizacji Morskiej (IMO,

²⁴ *Ibidem*, s. 30.

International Maritime Organization) prace zmierzające do przyjęcia konwencji, co w konsekwencji nastąpiło 10 marca 1988r. W art. 3 przedmiotowej konwencji określono szeroki zakres czynów, zgodnie z którym osoba popełnia bezprawne i umyślne przestępstwo gdy:

- zajmuje statek lub bezprawnie przyjmuje nad nim kontrolę przy użyciu siły lub groźby jej użycia za pomocą wszelkiej innej użytej formy zastraszania,
- dokonuje aktu przemocy przeciwko osobie znajdującej się na statku, jeżeli działanie to może zagrozić bezpieczeństwu żegludgi statku,
- niszczy statek albo powoduje uszkodzenie statku lub jego ładunku, jeżeli działanie to może zagrozić bezpiecznej żegludze tego statku,
- umieszcza lub powoduje umieszczenie na statku, za pomocą jakichkolwiek środków, urządzenia lub substancje, które mogą zniszczyć ten statek lub spowodować jego uszkodzenie lub znajdującego się na nim ładunku, powodując przez to zagrożenie lub możliwość zagrożenia dla bezpieczeństwa żegludgi tego statku,
- niszczy albo w sposób poważny uszkadza morskie urządzenia nawigacyjne lub przeszkadza ich obsłudze, jeżeli działanie takie może zagrozić bezpiecznej żegludze tego statku,
- przekazuje informacje, o których wie, że są fałszywe, powodując w ten sposób zagrożenie dla bezpieczeństwa żegludgi statku,
- rani albo zabija inną osobę w związku z popełnieniem lub próbą popełnienia jakiegokolwiek przestępstwa wymienionego w powyższych punktach,
- namawia inną osobę do popełnienia przestępstwa wymienionego w powyższych punktach lub aby w jakikolwiek sposób współdziałała z osobą popełniającą takie przestępstwa,
- grozi (stawiając warunki w celu zmuszenia osoby fizycznej do dokonania lub powstrzymania się od

dokonania określonego czynu), że popełni jakiegokolwiek przestępstwo wyszczególnione w powyższych punktach, jeżeli groźba taka naraża bezpieczeństwo żeglugi statku.

Ujęcie w tak szerokim zakresie przestępstw zawartych w konwencji, niezależnie od ich charakteru czy to działań bezpośrednich, usiłowania, czy też groźby popełnienia lub pomocnictwa, ma zastosowanie jako jedno z podstawowych narzędzi w przeciwdziałaniu i zwalczaniu terroryzmu²⁵. Podobnie jak w przypadku konwencji dotyczących terroryzmu lotniczego, tak i w tym przypadku zapisy konwencji nie dotyczą okrętów wojennych, statków państwowych lub eksploatowanych przez państwo w charakterze wojskowych jednostek pomocniczych, statków służby celnej, statków policyjnych, jak również statków wycofanych z żeglugi lub eksploatacji²⁶. Na państwa będące stronami konwencji rzymskiej został nałożony obowiązek wprowadzenia do swoich wewnętrznych uregulowań ustawodawczych zapisów, mówiących o sankcjach karnych za przestępstwa wymienione w konwencji.

Uregulowania prawnomiędzynarodowe w zakresie zagrożeń osób podlegających szczególnej ochronie

Przestępstwa przeciwko osobom korzystającym z ochrony międzynarodowej od wielu lat są ulubionym obszarem działalności terrorystycznej²⁷. Do przykładów takiego działania można zaliczyć: zabójstwo ambasadora niemieckiego w Chinach Klemensa Augusta von Kettelera w 1900 r., zabójstwo ambasadora niemieckiego w Moskwie Wilhelma von Mirbacha w 1918 r., czy też zabójstwo posła radzieckiego Piotra Wojkowa w Warszawie w 1927 r., w 1998 r. atak bombowy przeprowadzony przez Al-Kaidę na ambasady amerykańskie w Kenii i Tanzanii, zamach na ambasadora Polski w Iraku, Edwarda

²⁵ Por. K. Kubiak, *Terroryzm morski*, „Sprawy Międzynarodowe” 2002, nr 3, s. 65.

²⁶ Zob. J. Barcik, *Akt terrorystyczny...*, s. 33.

²⁷ Zob. S. Pikulski, *Prawne środki zwalczania terroryzmu*, Olsztyn 2000, s. 62.

Pietrzyka, przeprowadzony 3 października 2007 r., podczas którego zginął funkcjonariusz Biura Ochrony Rządu ppor. Bartosz Orzechowski.

Odpowiedzią społeczności międzynarodowej na tego typu przestępstwa jest *Konwencja o zapobieganiu przestępstwom i karaniu sprawców przestępstw przeciwko osobom korzystającym z ochrony międzynarodowej w tym przeciwko dyplomatom* z 14 grudnia 1973 r., nosząca nazwę konwencji nowojorskiej.

Międzynarodowa społeczność przyjmując konwencję nowojorską uznała, że przestępstwa objęte jej zakresem stanowią poważne zagrożenie dla trwałego utrzymania i rozwoju przyjaznych stosunków i współpracy pomiędzy państwami. Dlatego też zapisy konwencji nowojorskiej mówią o korzystaniu z przywileju ochrony przez:

- głowy państw – w tym każdego członka organu kolegiального pełniącego, zgodnie z zapisami konstytucji danego państwa, funkcję głowy państwa – szefów rządu lub ministrów spraw zagranicznych, wówczas gdy znajdują się na terytorium obcego państwa, jak również towarzyszących im członków rodzin,
- każdego przedstawiciela, funkcjonariusza lub osobistość oficjalną państwa oraz każdego funkcjonariusza, osobistość oficjalną lub innego przedstawiciela organizacji międzynarodowej o charakterze międzyrządowym, który w czasie i w miejscu, w którym przeciwko niemu, jego oficjalnej siedzibie, jego prywatnemu mieszkaniu lub jego środkom transportu zostało popełnione przestępstwo, był uprawniony, zgodnie z prawem międzynarodowym, do szczególnej ochrony przed jakąkolwiek napaścią na jego osobę, wolność lub godność, a także członków jego rodziny pozostających z nim we wspólnocie domowej.

Konwencja nowojorska za przestępstwo uznaje umyślne dokonanie:

- zabójstwa, uprowadzenia lub innej napaści na osobę albo wolność osoby korzystającej z ochrony międzynarodowej,
- gwałtownej napaści na oficjalną siedzibę, prywatne mieszkanie lub środki transportu osoby korzystającej z ochrony międzynarodowej, która to napaść może zagrażać tej osobie lub jej wolności,
- groźby popełnienia takiej napaści,
- usiłowania popełnienia takiej napaści,
- czynu stanowiącego współuczestnictwo w popełnieniu takiej napaści.

Państwa przyjmujące konwencję zostały zobowiązane do uznania wyżej wymienionych czynów za przestępstwa o poważnym charakterze.

Konwencja nowojorska nie uchyla obowiązującej w prawie międzynarodowym zasady odpowiedzialności ogólnej państwa przyjmującego za zapewnienie bezpieczeństwa obcych misji dyplomatycznych, obowiązek ten wynika z przepisów konwencji wiedeńskiej o stosunkach dyplomatycznych z dnia 18 kwietnia 1961 r. Nawet w przypadku zaistnienia ataku terrorystycznego, państwo przyjmujące będzie ponosiło odpowiedzialność²⁸. Wadą konwencji nowojorskiej jest także to, jak wskazuje Julian Sutor, że nie określa ona stopnia odpowiedzialności państw z tytułu omawianych przestępstw, nie ustala minimalnego międzynarodowego standardu kar, nie przyznaje priorytetu w sędziowaniu i karaniu sprawców przestępstw państwu, na terytorium którego zostało ono popełnione²⁹.

Międzynarodowe rozwiązania w obszarze przeciwdziałania i zwalczania terroryzmu odnoszą się również do przestępstw związanych z braniem zakładników. Branie zakładników, dopóki nie zostało uznane za przestępstwo, cieszyło się wielowiekową

²⁸ Zob. J. Sutor, *Prawo dyplomatyczne i konsularne*, Warszawa 2000, s. 192.

²⁹ *Ibidem*, s. 203.

tradycją, jako legalna instytucja prawa międzynarodowego³⁰. Zważywszy na fakt, iż w ostatnim dwudziestolecu XX w. akty brania zakładników stanowiły ponad 13 proc. wszystkich dokonanych aktów terrorystycznych³¹, społeczność międzynarodowa zaniepokojona tym faktami przyjęła w ramach ONZ w 1979 r. konwencję nowojorską, w preambule której stwierdzono, że „[...] w stosunku do każdej osoby dokonującej brania zakładników należy albo wszcząć postępowanie karne, albo wydać ją w drodze ekstradycji” oraz, iż „[...] istnieje pilna konieczność rozwijania współpracy międzynarodowej pomiędzy państwami w wyszukiwaniu i stosowaniu skutecznych środków w celu zapobiegania, ścigania i karania wszelkich aktów brania zakładników, jako przejawów terroryzmu międzynarodowego”.

Definicję przestępstwa „brania zakładnika” zawiera art. 1 konwencji, w którym: „każda osoba, która zatrzymuje lub przetrzymuje i grozi zabiciem, zranieniem albo dalszym przetrzymywaniem innej osoby (zwanej »zakładnikiem«) w celu wymuszenia od strony trzeciej, to jest od państwa, międzynarodowej organizacji międzyrządowej, osoby fizycznej lub prawnej albo grupy osób, działania lub powstrzymania się od jakiegokolwiek działania, jako wyraźnego lub dorozumianego warunku zwolnienia zakładnika, popełnia przestępstwo brania zakładników”³².

Opisane powyżej przestępstwo nie będzie miało miejsca, jeśli zatrzymaniu lub pozbawieniu wolności innej osoby nie będzie towarzyszyć stosowanie przemocy lub groźby jej użycia albo jeśli czyn sprawcy nie ma na celu zmuszenia trzeciej strony (np. państwa) do określonego zachowania³³. Również poza zasięgiem jurysdykcji konwencji pozostaje groźba wzięcia zakładnika. Nie znajdują zastosowania przepisy konwencji w przypadku przestępstw, w których brak jest tzw. elementu międzynarodowego, a więc wówczas, gdy przestępstwo zostanie popełnione na terenie

³⁰ Zob. M. Flemming, *Zakładnicy w prawie międzynarodowym*, „Wojskowy Przegląd Prawniczy” 1963, nr 4, s. 41.

³¹ S. Pikulski, *Prawne środki...*, s. 50.

³² Art. 1 konwencji nowojorskiej z 1979 r., [w:] J. Barcik, *Akt terrorystyczny...*, s. 36.

³³ S. Pikulski, *Prawne środki...*, s. 50.

jednego państwa, zakładnik i przypuszczalny sprawca są obywatelami tego państwa, a domniemany sprawca przebywa na terytorium tego państwa³⁴.

Podczas prowadzonych prac nad konwencją, kontrowersje wzbudzała kwestia, czy powinna ona obejmować akty brania zakładników dokonywane przez ruchy narodowowyzwoleńcze walczące o prawo do samostanowienia³⁵. Ostatecznie podjęto decyzję o włączeniu w zakres konwencji także czynów tego rodzaju³⁶.

Do kolejnych rozwiązań prawnych, funkcjonujących w obszarze przeciwdziałania i zwalczania terroryzmu w zakresie zwalczania terrorystycznych ataków bombowych zaliczamy *Konwencję o zwalczaniu terrorystycznych ataków bombowych* z 15 grudnia 1997 r., tak zwaną konwencję nowojorską. Konwencję tę opracowano w ramach ONZ, w bardzo szerokim zakresie ujmowała przestępstwa o charakterze ataków bombowych, stanowiąc, że popełnia je każda osoba, która bezprawnie i umyślnie dostarcza, umieszcza, wystrzeliwuje, lub detonuje materiał wybuchowy albo inne śmiertelne narzędzie w miejscu, kierunku lub wobec miejsca użyteczności publicznej, infrastruktury państwowej lub rządowej, systemu transportu publicznego lub infrastruktury:

- z zamiarem spowodowania śmierci lub poważnych obrażeń ciała,
- z zamiarem spowodowania rozległych zniszczeń takiego miejsca, infrastruktury lub systemu, jeśli takie zniszczenie powoduje lub może spowodować poważne straty gospodarcze.

³⁴ B. Wierzbicki, *Przestępstwo brania zakładników w prawie międzynarodowym*, „Sprawy Międzynarodowe” 1982, nr 12, s. 99.

³⁵ *Idem*, *Prace ONZ nad konwencją przeciwko braniu zakładników*, „Sprawy Międzynarodowe” 1978, nr 12, s. 153.

³⁶ L. Sosnkowski, *Międzynarodowa konwencja przeciwko braniu zakładników*, „Sprawy Międzynarodowe” 1983, nr 5, s. 75.

Konwencja przewiduje popełnienie przedmiotowego przestępstwa przez usiłowanie, a także poprzez:

- uczestniczenie w nim w charakterze współnika,
- organizowanie lub polecenie innym jego popełnienia,
- przyczynianie się w jakikolwiek inny sposób do jego popełnienia przez grupę osób działających we wspólnym celu.

Każde państwo przyjmujące konwencję jest zobowiązane do podjęcia wszelkich działań, w tym legislacyjnych, mających na celu zagwarantowanie, aby wyżej wymienione przestępstwa nie były w żaden sposób usprawiedliwione względami politycznymi, filozoficznymi, ideologicznymi, rasowymi, etnicznymi, religijnymi lub innymi, jak również, że będzie karane ze szczególną surowością.

Uregulowania prawnomiędzynarodowe w zakresie zagrożeń atakami bombowymi oraz środkami niebezpiecznymi

Do grupy międzynarodowych regulacji legislacyjnych służących przeciwdziałaniu terroryzmowi z zakresu obrotu materiałami szczególnie niebezpiecznymi należą:

- Konwencja o ochronie fizycznej materiałów jądrowych z dnia 3 marca 1980 r., tzw. konwencja wiedeńska,
- Konwencja o oznaczaniu plastikowych środków wybuchowych w celu ich wykrywania z dnia 1 marca 1991 r., tzw. konwencja montrealaska.

Konwencja wiedeńska zawiera przepisy dotyczące materiałów jądrowych używanych w celach pokojowych – ich transportu, użytkowania i składowania. Nakłada również na państwa będące stronami konwencji obowiązek wprowadzania w swym prawie wewnętrznym sankcji za przestępstwa popełnione umyślnie i będące:

- atakiem przeprowadzonym w celu nielegalnego pozyskania, posiadania, używania, przekazywania, przetwa-

rzania, pozbycia się lub rozpraszania materiałów jądrowych, co może spowodować lub powoduje śmierć lub ciężkie uszkodzenie ciała jakiejkolwiek osoby albo znaczne szkody materialne,

- kradzieżą lub rabunkiem materiałów jądrowych,
- przywłaszczeniem lub uzyskaniem w drodze oszustwa materiałów jądrowych,
- atakiem w celu żądania wydania materiałów jądrowych pod groźbą użycia siły lub przy użyciu siły albo jakiejkolwiek innej formy zastraszania,
- groźbą użycia materiałów jądrowych dla spowodowania śmierci lub poważnych obrażeń jakiejkolwiek osoby albo znacznej szkody materialnej,
- groźbą popełnienia przestępstwa wymienionego powyżej dla zmuszenia osób fizycznych lub prawnych, organizacji międzynarodowych lub państwa do podjęcia albo powstrzymania od podjęcia jakiegokolwiek działania,
- groźbą atakiem stanowiącym współuczestnictwo w jakimkolwiek z przestępstw wymienionych w powyższych punktach.

Uregulowania prawnomiędzynarodowe w zakresie przeciwdziałania finansowaniu działalności terrorystycznej

Do międzynarodowych działań w obszarze przeciwdziałania i zwalczania terroryzmu należą również działania z zakresu przeciwdziałania finansowaniu działalności terrorystycznej. Podyktowane jest to uzyskaniem możliwości przeprowadzenia działań przez organizacje terrorystyczne, które uzależnione są w głównej mierze od posiadanych środków finansowych, dzięki którym możliwa jest realizacja założonych celów. Wzrastające koszty przygotowania zaplecza szkoleniowo-logistycznego w celu przygotowania i przeprowadzenia ataków terrorystycznych wymagają od inicjatorów dużych nakładów finansowych. Jest to spowodowane również działaniami prowadzonymi przez państwa i organizacje międzynarodowe, zmierzającymi do przeciwdzia-

łania i zwalczania terroryzmu również poprzez zwiększenie nakładów finansowych na walkę z tym zjawiskiem.

Do podstawowych aktów prawa międzynarodowego w zakresie zapobiegania terroryzmowi, przeciwdziałania i zwalczania (w tym jego finansowania) należą:

- Konwencja Rady Europy w sprawie prania brudnych pieniędzy, poszukiwania, zajmowania i konfiskaty dochodów pochodzących z przestępstwa podpisana 8 listopada 1990 r. w Strasburgu,
- Rezolucja Zgromadzenia Ogólnego ONZ nr 51/210 z 1996 r., wzywająca państwa do podjęcia odpowiednich kroków w celu zapobiegania i przeciwdziałania finansowaniu terrorystów i organizacji terrorystycznych,
- Międzynarodowa konwencja w sprawie zwalczania finansowania terroryzmu z 9 grudnia 1999 r., dotycząca zakazu gromadzenia różnego rodzaju funduszy przez członków organizacji terrorystycznych lub organizacji, które zostały uznane za terrorystyczne poprzez wpisanie ich na odpowiednią listę,
- Rezolucja Zgromadzenia Ogólnego ONZ nr 1373 z 28 września 2001 r., wskazująca na działania, które powinny być podjęte przez państwa członkowskie ONZ w celu zwalczania terroryzmu międzynarodowego. Rezolucja ta zobowiązuje państwa członkowskie do lokalizowania i blokowania wszelkich środków finansowych i ekonomicznych osób i organizacji popełniających lub popierających akty terrorystyczne,
- Decyzja ramowa Rady Europy o wykonywaniu nakazów zamrażania własności lub dochodów w Unii Europejskiej z 22 lipca 2003 r.,
- Plan działań Unii Europejskiej w zakresie zwalczania finansowania terroryzmu przyjęty 25 marca 2004 r.

W przypadku zwalczania finansowania terroryzmu nie jest konieczne faktyczne wykorzystanie środków finansowych do dokonania przestępstwa. Wystarcza bezprawne i umyślne groma-

dzenie środków finansowych lub ich przekazywanie i udostępnianie, poparte zamiarem bądź wiedzą, w jakim celu będą owe środki wykorzystane. W takim przypadku odpowiedzialność ponosi również współsprawca³⁷.

Uregulowania prawnomiędzynarodowe w zakresie ścigania osób podejrzanych o działalność terrorystyczną

Szczególnym zjawiskiem w stosunkach międzynarodowych jest wojna, dlatego też uzasadnionym jest wyodrębnienie przepisów służących przeciwdziałaniu i zwalczaniu terroryzmu podczas zaistnienia stanu wojny, ponieważ powstanie konfliktu zbrojnego może w znaczący sposób wpłynąć na moc obowiązujących umów międzynarodowych³⁸. Dlatego też akty normatywne dotyczące terroryzmu w trakcie konfliktów zbrojnych zawarte są w umowach mających zastosowanie podczas konfliktów. Akty takie zaliczane są do tzw. humanitarnego prawa międzynarodowego konfliktów zbrojnych³⁹. Zaliczamy do nich:

- Konwencję genewską o ochronie osób cywilnych podczas wojny z dnia 12 sierpnia 1949 r. (tzw. konwencja genewska),
- Protokół dodatkowy do konwencji genewskich z dnia 12 sierpnia 1949 r., dotyczący ochrony ofiar międzynarodowych konfliktów zbrojnych z dnia 8 czerwca 1977 r. (Protokół I).
- Protokół dodatkowy do konwencji genewskich z dnia 12 sierpnia 1949 r., dotyczący ochrony ofiar międzynarodowych konfliktów zbrojnych z dnia 8 czerwca 1977 r. (Protokół II)⁴⁰.

³⁷ Zob. J. Białocerkiewicz, *Konwencja ONZ w przedmiocie zwalczania procederu finansowania terroryzmu*, [w:] *Terroryzm. Materiały z sesji naukowej*, red. V. Kwiatkowska-Daru, Toruń 2002, s. 34.

³⁸ J. Barcik, *Akt terrorystyczny...*, s. 41.

³⁹ *Ibidem*.

⁴⁰ Zob. M. Flemming, *Międzynarodowe prawo humanitarne konfliktów zbrojnych. Zbiór dokumentów*, uzup. i red. M. Gąska, E. Mikos-Skuza, Warszawa 2003, s. 155.

Poza aktami uniwersalnymi, których zapisy służą przeciwdziałaniu terroryzmowi i zwalczaniu go, na poziomie wspólnot regionalnych funkcjonują akty regionalne służące zwalczaniu działalności terrorystycznej. Z uwagi na ich odmienny cel, jak również zawartość objętościową opracowania, nie sposób je wszystkie wymienić, dlatego też zostaną wymienione jedynie te o najistotniejszym znaczeniu.

W zakresie opracowywania projektów konwencji służących przeciwdziałaniu i zwalczaniu terroryzmu, godna uwagi jest działalność Rady Europy. Efektem jej pracy jako organizacji międzynarodowej było przyjęcie⁴¹:

- Konwencji o ekstradycji z dnia 13 grudnia 1957 r., uzupełnionej o dwa Protokoły (z 15 października 1975 r. i 17 marca 1978 r.),
- Europejskiej Konwencji o zwalczaniu terroryzmu z dnia 27 stycznia 1977 r.

Twórcom obu tych konwencji przyświecał zamiar wypracowania skutecznych zapisów prawnych uniemożliwiających sprawcom działań terrorystycznych uniknięcia ścigania i kary, z uwzględnieniem szczególnego środka służącego wymierzeniu kary, jakim jest ekstradycja. Zapisy konwencji wymieniają poszczególne przestępstwa uznawane jako przestępstwa polityczne, w stosunku do których dopuszczalne jest stosowanie ekstradycji. Do katalogu tych przestępstw należą⁴²:

- przestępstwa o których mowa w *Konwencji o zwalczaniu bezprawnego zawładnięcia statkami powietrznymi* z dnia 16 grudnia 1970 r.,
- przestępstwa o których mowa w *Konwencji o zwalczaniu bezprawnych czynów skierowanych przeciwko bezpieczeństwu lotów cywilnych* z dnia 23 września 1971 r.,
- przestępstwa przeciwko życiu, integralności fizycznej lub wolności osoby uprawnionej do korzystania z ochrony międzynarodowej (w tym przedstawicieli dyplomaty-

⁴¹ J. Barcik, *Akt terrorystyczny...*, s. 43.

⁴² *Ibidem*, s. 44.

cznych),

- przestępstwa związane z uprowadzeniem, wzięciem zakładników lub bezprawnym zatrzymaniem,
- przestępstwa w formie zamachów z użyciem bomby, granatu, rakiety, automatycznej broni palnej, bomby użytej w formie listu lub paczki, jeżeli ich użycie zagraża życiu innych osób,
- pomoc lub współudział w usiłowaniu popełnienia któregokolwiek z przestępstw wymienionych powyżej.

Sama *Konwencja o zwalczaniu terroryzmu* nie nakłada na państwa obowiązku ekstradycji i państwo może odmówić wydania osoby, jeżeli ma uzasadnione podstawy przypuszczać, że wniosek o ekstradycję został sporządzony w celu ścigania osoby ze względu na jej poglądy polityczne, przynależność narodowościową, rasę lub religię. Jeśli państwo skorzysta z prawa odmowy przychylenia się do wszczętej procedury ekstradycyjnej, zobowiązane jest bezzwłocznie skierować sprawę do właściwych organów ścigania. Państwa ratyfikujące konwencję zadeklarowały wzajemną pomoc w możliwie najszerszym zakresie postępowań dotyczących ścigania i karania przestępstw objętych konwencją.

Dodatkowo rozwiązaniami prawnymi i systemowymi w dziedzinie przeciwdziałania i zwalczania terroryzmu dysponują poszczególne sojusze polityczne i militarne. Dlatego też każdy z sojuszy polityczny, militarnych lub każda z organizacji międzynarodowych posiada własne wypracowane rozwiązania i metody działań w obszarze przeciwdziałania terroryzmu i zwalczania go, choć istnieje pomiędzy nimi podobieństwo będące konsekwencją konieczności przeciwstawienia się temu samemu wrogowi.

Karta Narodów Zjednoczonych, w oparciu o którą działa Organizacja Narodów Zjednoczonych, przewiduje jedynie dwa wyjątki od zasady użycia siły w ramach prawa do samoobrony, a mianowicie zgodnie z art. 51 KNZ oraz w zakresie akcji

zbrojnej zorganizowanej na podstawie rozdziału VII KNZ⁴³. Przywołany art. 51 KNZ ma zastosowanie jedynie do państw, nie może być jednak wykorzystywany, jako środek służący wyeliminowaniu państwa-agresora, natomiast dozwolona na jego podstawie samoobrona może być podjęta jedynie od rozpoczęcia agresji do jej wyeliminowania bądź podjęcia działań przez Radę Bezpieczeństwa oraz tylko w przypadku napaści zbrojnej⁴⁴. Natomiast za taką właśnie napaść zbrojną uznać należy atak terrorystyczny⁴⁵. W odpowiedzi na atak terrorystyczny można więc użyć siły militarnej wymierzonej w bazy terrorystyczne położone na terytorium innego państwa oraz w państwo zaangażowane w działalność terrorystyczną, a także użyć takiej siły przeprowadzając akcję ratowniczą w celu obrony własnych obywateli przebywających za granicą, czy też eksterminacji terrorystów⁴⁶. Wszystkie te działania muszą być zgodne z prawem i przeprowadzone przy użyciu sił i środków proporcjonalnych do skali zagrożenia⁴⁷.

Bibliografia

1. Barcik J., *Akt terrorystyczny i jego sprawca w świetle prawa międzynarodowego i wewnętrznego*, Warszawa 2004.
2. Białocerkiwicz J., *Konwencja ONZ w przedmiocie zwalczania procederu finansowania terroryzmu*, [w:] *Terroryzm. Materiały z sesji naukowej*, red. V. Kwiatkowska-Daru, Toruń 2002.
3. Dawidczyk A., *Nowe wyzwania, zagrożenia i szanse dla bezpieczeństwa Polski u progu XXI wieku*, Warszawa 2001.
4. Durys P., Jasiński F., *Walka z terroryzmem międzynarodowym. Wybór dokumentów*, Bielsko-Biała 2001.

⁴³ K. Indeck, *Stan badań...*, s. 21.

⁴⁴ *Ibidem*, s. 22.

⁴⁵ *Ibidem*, s. 22–23.

⁴⁶ *Ibidem*, s. 23.

⁴⁷ *Ibidem*, s. 23–24.

5. Flemming M., *Międzynarodowe prawo humanitarne konfliktów zbrojnych. Zbiór dokumentów, uzupełn. i red.* M. Gąska, E. Mikos-Skuza, Warszawa 2003.
6. Flemming M., *Zakładnicy w prawie międzynarodowym*, „Wojskowy Przegląd Prawniczy” 1963.
7. Galicki Z., *Bezprawne zawładnięcie statkiem powietrznym*, „Sprawy Międzynarodowe” 1970.
8. Galicki Z., *Konwencja o zwalczaniu bezprawnych czynów przeciw bezpieczeństwu lotnictwa cywilnego*, „Sprawy Międzynarodowe” 1971.
9. Galicki Z., *Terroryzm lotniczy w świetle prawa międzynarodowego*, Warszawa 1981.
10. Hoffman B., *Oblicza terroryzmu*, Warszawa 2001.
11. Indecki K., *Prawo karne wobec terroryzmu i ataku terrorystycznego*, Łódź 1998.
12. Indecki K., *Stan badań nad terroryzmem po roku 2001*, [w:] *Przestępczość Terrorystyczna Ujęcie praktyczno-dogmatyczne*, red. K. Indecki, Poznań–Białystok–Łódź 2006.
13. Kubiak K., *Terroryzm morski*, „Sprawy Międzynarodowe” 2002.
14. Liedel K., *Zwalczanie terroryzmu lotniczego. Aspekty prawnomiędzynarodowe*, Warszawa 2003.
15. Nowak B., *Problemy bezpieczeństwa w międzynarodowym lotnictwie cywilnym w świetle Konwencji Haskiej z 1970 roku*, „Studia Europejskie” 2001.
16. Pikulski S., *Prawne środki zwalczania terroryzmu*, Olsztyn 2000.
17. *Prace ONZ nad konwencją przeciwko braniu zakładników*, „Sprawy Międzynarodowe” 1978.
18. Rafałkowski F., *Niektóre aspekty ścigania piractwa powietrznego*, Warszawa 1971.
19. Rajski J., *Konwencja haska o zwalczaniu bezprawnego zawładnięcia statkami powietrznymi*, „PiP” 1971.

20. Rotfeld A. D., *Europejski system bezpieczeństwa in statu nascendi*, Warszawa 1990.
21. Sosnkowski L., *Międzynarodowa konwencja przeciwko braniu zakładników*, „Sprawy Międzynarodowe” 1983.
22. Stefanowicz J., *Ład międzynarodowy. Doświadczenie i przyszłość*, Warszawa 1996.
23. Sutor J., *Prawo dyplomatyczne i konsularne*, Warszawa 2000.
24. Wierzbicki B., *Przestępstwo brania zakładników w prawie międzynarodowym*, „Sprawy Międzynarodowe” 1982.
25. Zięba R., *Kategoria bezpieczeństwa w nauce o stosunkach międzynarodowych*, [w:] *Bezpieczeństwo narodowe i międzynarodowe u schyłku XXI wieku*, red. D.B. Bobrów, H. Halizak, R. Zięba, Warszawa 1997.

Jarosław Cymerski- urodzony 25 listopada 1971 roku w Warszawie. Absolwent Wyższej Szkoły Policji w Szczytnie, absolwent Akademii Obrony Narodowej w Warszawie. Doktor nauk humanistycznych w zakresie nauki o polityce. Obrona rozprawy doktorskiej w Akademii Humanistycznej im. Aleksandra Gieysztora w Pułtusku. Od dziewiętnastu lat funkcjonariuszu Biura Ochrony Rządu obecnie w stopniu majora. Zainteresowania naukowe skupiają się na problematyce związanej z funkcjonowaniem podmiotów systemu bezpieczeństwa Rzeczypospolitej Polskiej realizujących zadania w obszarze przeciwdziałania i zwalczania terroryzmu.